

QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC BẢN SẮC VĂN HÓA DÂN TỘC CHO HỌC SINH TRƯỜNG PHỔ THÔNG DÂN TỘC NỘI TRÚ

Lê Hồ Thảo Trang

Học viên cao học, Trường Đại học An Giang,

Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh

Email: lethaotrangtb@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết nghiên cứu về nhiệm vụ giảng dạy chương trình phổ thông trung học cho học sinh dân tộc trong tình có đồng bào dân tộc sinh sống, đào tạo cán bộ nguồn cho địa phương. Bên cạnh các nội dung giáo dục khác, nhà trường cần quan tâm đến công tác quản lý giáo dục giữ gìn bản sắc văn hóa truyền thống của các dân tộc cho học sinh, đây là một vấn đề quan trọng góp phần không nhỏ vào sự thành công trong sự nghiệp giáo dục chung của các trường nói chung và các trường phổ thông dân tộc nội trú nói riêng.

Từ khóa: quản lý, truyền thống, bản sắc văn hóa dân tộc, trường phổ thông dân tộc nội trú.

Nhận bài: 19/05/2022; Phản biện: 24/05/2022; Duyệt đăng: 26/05/2022.

1. Đặt vấn đề

Giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa truyền thống của dân tộc là vấn đề sống còn của mỗi quốc gia, là vấn đề tồn tại hay không tồn tại của từng dân tộc. Bản sắc văn hóa dân tộc, giá trị truyền thống của các dân tộc là những vấn đề căn cốt nhất, nền tảng nhất để làm nên nét riêng của mỗi dân tộc, tạo nên sự khác biệt giữa các dân tộc đó là vấn đề mà mỗi quốc gia cần phát huy.

2. Một số công trình nghiên cứu

Dân tộc Việt Nam trải qua 4.000 năm dựng nước và giữ nước với 54 dân tộc anh em đã tồn tại và phát triển. Ở mỗi một dân tộc đều có những nét văn hóa riêng. Ở mỗi thời đại, việc đánh giá về những giá trị đó đều có dấu ấn của lịch sử, của thời đại.

Thời kỳ thực dân phong kiến, mặc dù đã có hệ thống trường học do chế độ thực dân xây dựng với mục tiêu là phục vụ mục đích xâm lược và chính sách cai trị của chế độ thực dân, vì thế việc giáo dục bảo tồn bản sắc văn hóa các dân tộc nói chung và dân tộc thiểu số nói riêng trong trường học là đi ngược lại chính sách nô dịch văn hoá bản địa của chế độ thực dân phong kiến, nên chưa có công trình nào nghiên cứu về giáo dục bảo tồn bản sắc văn hoá, giá trị văn hóa truyền thống trong nhà trường, chỉ có một số công trình nghiên cứu về đặc điểm văn hóa của các dân tộc nhằm mục đích phục vụ cho chính sách “chia để trị” của chế độ thực dân phong kiến.

Chủ tịch Hồ Chí Minh là người đầu tiên khi truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam đã kết hợp một cách đúng đắn, sáng tạo giữa tinh hoa văn hóa phương

Đông và phương Tây, giữa sức mạnh dân tộc và sức mạnh thời đại. Trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Người đã rất nhiều lần nhấn mạnh việc giáo dục bảo tồn, phát huy bản sắc văn hoá, các giá trị truyền thống của các dân tộc Việt Nam. Trong báo cáo chính trị tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ II Đảng Lao động Việt Nam, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ những mục tiêu cơ bản mà cách mạng Việt Nam cần phải đạt được trong lĩnh vực văn hoá là: “Phải triệt để tẩy trừ mọi di tích thuộc địa và ảnh hưởng nô dịch của văn hoá đế quốc, đồng thời phát triển những truyền thống tốt đẹp của văn hoá dân tộc và hấp thụ những cái mới của văn hoá tiến bộ thế giới để xây dựng một nền văn hoá Việt Nam có tính dân tộc, khoa học và đại chúng” (Hồ Chí Minh 1996 tr.173). Chủ trương trên đây thể hiện rõ ràng quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về giá trị văn hoá dân tộc. Người cho rằng: “Càng thấm nhuần chủ nghĩa Mác-Lênin bao nhiêu thì càng phải coi trọng những truyền thống văn hoá tốt đẹp của cha ông bấy nhiêu” (Hồ Chí Minh 1996 tr.554). Người đòi hỏi phải biết giữ gìn vốn văn hoá quý báu của dân tộc, khôi phục những yếu tố tích cực trong kho tàng văn hoá dân tộc, loại bỏ những yếu tố tiêu cực trong đời sống văn hoá tinh thần của nhân dân. Đây là quan điểm bảo tồn bản sắc văn hoá dân tộc có chọn lọc của Hồ Chí Minh. Tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề này là một kho tàng lý luận có tính thực tiễn vô giá để lại cho Đảng và nhân dân ta tiếp tục nghiên cứu vận dụng trong công cuộc hội nhập và thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước hiện nay.

Vào thời kỳ đất nước đổi mới, nhất là những năm gần đây có nhiều công trình, đề tài khoa học, hội thảo khoa

học về lĩnh vực văn hóa đã công bố liên quan đến đề tài với nhiều góc độ tiếp cận khác nhau. GS. Trần Văn Giàu với *"Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam"* (NXB Khoa học xã hội, HN, 1980). GS. Phan Huy Lê - Vũ Minh Giang với *"Các giá trị truyền thống và con người Việt Nam hiện nay"* (Chương trình KHCN cấp Nhà nước đề tài KX.07-02, gồm 2 tập xuất bản năm 1994 và 1996). PGS. Viện sĩ Trần Ngọc Thêm, với tác phẩm: *"Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam"* (NXB TP. Hồ Chí Minh, 2001); *"Cơ sở văn hóa Việt Nam, NXB Giáo dục, 1997"* đã cung cấp những kiến thức, khái niệm cơ sở nền tảng cho ngành văn hóa học. Tác phẩm *"Bản sắc văn hóa Việt Nam"* của GS. Phan Ngọc (NXB Văn học, 2002). Tác giả Trần Mạnh Thường có tác phẩm *"Việt Nam văn hóa và giáo dục"* - NXB Văn hóa - Thông tin, 2010. Với quan điểm dân tộc học, GS-TS. Phan Hữu Dật có tác phẩm *"Góp phần nghiên cứu dân tộc học Việt Nam"* (NXB Chính trị quốc gia, HN, 2004). Tác giả Nguyễn Hồng Hà *"Văn hóa truyền thống dân tộc với giáo dục thế hệ trẻ"* (NXB Văn hóa - Thông tin, HN, 2001). Bên cạnh đó cũng có đề tài luận văn thạc sĩ của tác giả Phạm Đức Long *"Biện pháp quản lý phát triển các hoạt động giữ gìn BSVH dân tộc ở Trung tâm học tập cộng đồng huyện Yên Châu, tỉnh Sơn La"* (2009). Đề tài *"Nhà trường với vai trò bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa truyền thống các dân tộc thiểu số tỉnh Điện Biên"* của sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Điện Biên (2012).

Tác giả Phạm Lệ Thanh (2014) với đề tài: *"Quản lý hoạt động giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc cho học sinh trường phổ thông dân tộc nội trú tỉnh Điện Biên"* đã đề xuất 6 biện pháp nhằm giáo dục bản sắc dân tộc cho học sinh trung học phổ thông tỉnh Điện Biên phù hợp với đặc điểm văn hóa của đồng bào dân tộc miền núi phía Bắc.

3. Nội dung quản lý hoạt động giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc cho học sinh trường PTDTNT

3.1. Quản lý mục tiêu giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc trong nhà trường

Quản lý mục tiêu giáo dục BSVH cho học sinh là hệ thống những tác động có mục đích, có kế hoạch, hợp quy luật của chủ thể quản lý đến khách thể quản lý nhằm đưa hoạt động quản lý đạt mục tiêu đã đề ra.

Mục tiêu của hoạt động giáo dục BSVH cho học sinh ở trường PTDTNT nói riêng và ở các nhà trường nói chung về cơ bản đều có điểm chung là để nhà trường quản lý thực hiện các chức năng quản lý. Qua đó để nắm bắt, đánh giá tình hình giáo dục BSVH cho học sinh và các vấn đề liên quan đến hoạt động này để tìm ra các biện pháp tác động trở lại với hiệu quả giáo dục BSVH;

loại bỏ các phong tục tập quán lạc hậu, cổ hủ từ đó nâng cao hiệu quả giáo dục BSVH nhằm đạt tới mục tiêu, hoàn thành tốt nhiệm vụ giáo dục toàn diện của nhà trường: giáo dục học sinh hòa hợp và thân thiện, vừa có phẩm chất văn minh, hiện đại, vừa có phẩm chất dân tộc, truyền thống, trở thành người cán bộ đáp ứng nhu cầu xây dựng công cuộc mới cho quê hương. Nhìn ở một khía cạnh khác thì quản lý giáo dục BSVH ở trường PTDTNT còn giúp cho nhà trường triển khai có hiệu quả việc tổ chức các hoạt động giáo dục, nhằm bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa của mỗi dân tộc.

Trường PTDTNT tiếp nhận các đối tượng học sinh là con em dân tộc thiểu số từ những vùng miền có hoàn cảnh, môi trường khác nhau và phong tục tập quán cũng khác nhau. Cho nên khi vào học tập và sinh hoạt tại nhà trường các em mang theo những nét phong tục tập quán của dân tộc mình: có mặt tích cực song cũng có những hạn chế nhất định. Đó cũng chính là những khó khăn để các em sống hòa nhập trong bối cảnh hiện nay.

Thực hiện Nghị quyết số 40/2000/QH10 của Quốc hội khóa X và Chỉ thị số 14/2000/CT- TTg của Thủ tướng chính phủ, là: tăng cường đổi mới phương thức đào tạo nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả giáo dục trong ngành học và cấp học. Tuy nhiên thực tế cho thấy hiện nay ở nhiều vùng có đồng bào dân tộc thiểu số đặc tính sinh hoạt lạc hậu vẫn tồn tại, chất lượng cuộc sống còn gặp nhiều khó khăn. Vì vậy việc nâng cao hiệu quả quản lý giáo dục BSVH cho học sinh ở trường PTDTNT là thực sự cần thiết trong giai đoạn hiện nay.

3.2. Quản lý nội dung, hình thức giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc trong nhà trường

Quản lý nội dung, hình thức giáo dục BSVH cho học sinh trường PTDTNT bao gồm: Các nội dung như giáo dục về tình yêu gia đình, yêu quê hương, yêu dân tộc và yêu đất nước; Khiêm tốn, thật thà, cần cù, sáng tạo, có chí vươn lên; Truyền thống văn hóa, phong tục, tập quán dân tộc; Dạy chữ viết, tiếng nói của dân tộc cùng với tiếng phổ thông; Quan niệm đúng đắn về tình bạn - tình yêu; Phòng tránh các tệ nạn xã hội, mê tín dị đoan; Văn hóa ứng xử, giao tiếp, trang phục....

Với đặc trưng là trường nội trú, mọi hoạt động của học sinh phần lớn đều diễn ra trong nhà trường. Các nội dung, hình thức giáo dục BSVH dân tộc cho các em cần được tổ chức một cách đa dạng, linh hoạt, lồng ghép trong các môn học và các hoạt động giáo dục khác của nhà trường một cách hài hòa, phù hợp, hiệu quả.

Để có được các biện pháp thiết thực giúp nâng cao hiệu quả quản lý nội dung, hình thức hoạt động giáo dục BSVH cho học sinh ở trường PTDTNT, góp phần nâng

cao chất lượng giáo dục toàn diện, nhà trường cần phải xem xét các yếu tố ảnh hưởng tới việc quản lý nội dung, hình thức hoạt động giáo dục BSVH cho học sinh.

3.3. Quản lý kế hoạch thực hiện giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc

Với đặc trưng trường PTDTNT, công tác quản lý kế hoạch thực hiện giáo dục BSVH dân tộc cho học sinh các trường PTDTNT là hết sức cần thiết. Để xây dựng kế hoạch tổ chức các hoạt động giữ gìn BSVH dân tộc ở trường PTDTNT có tính khả thi cần thực hiện tốt các nội dung sau:

- Đảm bảo xây dựng và thực hiện kế hoạch giáo dục hàng năm, từng học kỳ của nhà trường.

- Trên cơ sở kế hoạch tổng thể của nhà trường, tiến hành xây dựng kế hoạch giáo dục BSVH dân tộc thông qua các môn học, các buổi sinh hoạt trên lớp, các hoạt động văn hóa - văn nghệ - thể dục thể thao - vui chơi - giải trí; các cuộc thi tìm hiểu bản sắc văn hóa, phong tục, tập quán của các dân tộc.

Quản lý hoạt động giáo dục VHDT trong trường PTDTNT được quy định trong văn bản quy phạm pháp luật của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Quyết định số 49/QĐ ngày 25/8/2008 về tổ chức và hoạt động của trường PTDTNT đã quy định cụ thể với từng đối tượng, từng nhiệm vụ cụ thể trong giáo dục VHDT. Bên cạnh đó mỗi nhà trường cần xây dựng kế hoạch và ban hành các qui chế, qui định có tính pháp quy để thúc đẩy hoạt động giáo dục BSVH dân tộc cho học sinh đạt hiệu quả. Làm tốt việc xây dựng kế hoạch giúp cho CBGV, HS căn cứ vào đó mà thực hiện nhiệm vụ và là chứng cứ để người quản lý kiểm tra việc thực hiện.

Xây dựng cơ chế phối hợp giữa các lực lượng trong và ngoài nhà trường nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho việc giáo dục BSVH dân tộc cho học sinh. Đây là một nội dung cần thiết bởi vì môi trường để giữ gìn và phát triển BSVHDT không thể chỉ có trong nhà trường. Mà để nuôi dưỡng nó cần có cả môi trường bên ngoài nhà trường với các lực lượng khác tham gia như: gia đình, họ tộc, bản làng, cộng đồng,...

Tổ chức bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về giáo dục BSVH dân tộc cho đội ngũ giáo viên. Hoạt động giáo dục VHDT trong trường PTDTNT đòi hỏi người tổ chức, người giảng dạy phải có chuyên môn sâu. Hiện tại các trường PTDTNT đội ngũ giáo viên là người dân tộc thiểu số chưa nhiều, việc am hiểu phong tục, tập quán của các dân tộc đã, đang và sẽ theo học tại trường không sâu sắc. Đồng thời hoạt động giáo dục BSVH cần số người tham gia đông, thuộc các lĩnh vực khác nhau. Muốn thực hiện tốt hoạt động này, cần có kế hoạch xây dựng, tuyển chọn đội ngũ cán bộ, giáo viên

có đủ năng lực, có tâm huyết và lòng nhiệt tình để triển khai nhiệm vụ. Bên cạnh đó cũng cần hợp tác với đội ngũ chuyên gia về các lĩnh vực liên quan để hỗ trợ cho hoạt động giáo dục BSVHDT của nhà trường. Đội ngũ chuyên gia phải là những người hiểu biết sâu, có năng lực tổ chức hoạt động giáo dục học sinh về giá trị VHDT theo từng vùng, miền.

3.4. Quản lý phương pháp tổ chức hoạt động giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc

Trong công tác quản lý, muốn đạt hiệu quả tốt thì cũng cần có phương pháp tổ chức tốt. Vì đặc điểm việc giáo dục BSVHDT diễn ra trong nhà trường cho nên cần lựa chọn cách thức truyền tải cho phù hợp. Đó là: Giáo dục lồng ghép qua các môn học: vận dụng một phần sản phẩm văn hóa của các dân tộc đã có sự lựa chọn, điều chỉnh đưa vào trong giờ dạy hoặc trong hoạt động ngoài giờ lên lớp để thực hiện một nội dung giáo dục phù hợp với mục tiêu giáo dục học sinh. Thực hiện thông qua tổ chức các cuộc thi, tìm hiểu theo chủ đề. Tổ chức giao lưu giữa học sinh các dân tộc với nhau, tìm hiểu bản sắc văn hóa, phong tục, tập quán của các dân tộc ở địa phương.

3.5. Kiểm tra, đánh giá hoạt động giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc

Kiểm tra, đánh giá kết quả hoạt động là quá trình không thể thiếu được trong tổ chức các hoạt động giáo dục. Đây là khâu cuối cùng trong chu trình quản lý đồng thời mở ra một chu trình quản lý mới. Kiểm tra gắn liền với đánh giá kết quả đạt được của mục tiêu, phân tích được nguyên nhân thành công và hạn chế để rút ra bài học kinh nghiệm. Bên cạnh đó, kiểm tra còn có chức năng khuyến khích, động viên người làm tốt, ngăn chặn những sai sót có thể xảy ra.

Để kiểm tra việc thực hiện các hoạt động giữ gìn BSVH dân tộc hiệu quả, người quản lý cần tiến hành theo các nội dung sau:

- Lựa chọn vấn đề, nội dung kiểm tra và hình thức, thời điểm kiểm tra: Nội dung kiểm tra có thể bao gồm từ khâu lập kế hoạch đến việc triển khai kế hoạch và hoạt động cụ thể của các lực lượng giáo dục, học sinh và các điều kiện phục vụ cho hoạt động giáo dục BSVHDT nói riêng và các hoạt động giáo dục nói chung.

- Kiểm tra, đánh giá sẽ giúp hiệu trưởng và đội ngũ giáo viên có trách nhiệm giáo dục BSVHDT cho học sinh phát hiện các sai sót, kịp thời điều chỉnh các tác động quản lý để đưa hoạt động giáo dục đến kết quả mong muốn. Đồng thời kiểm tra cũng giúp Hiệu trưởng phát hiện những cách làm hay, các giá trị văn hóa dân tộc tiêu biểu có ảnh hưởng tốt trong cộng đồng để nhân rộng. Đồng thời qua kiểm tra cũng loại bỏ những phong

tục tập quán lạc hậu vẫn tồn tại trong cuộc sống của học sinh, của cộng đồng.

3. Kết luận

Hầu hết các tài liệu, công trình nghiên cứu cũng đã đề cập đến những nét văn hóa truyền thống của các dân tộc, việc bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa đó. Cũng có một số công trình nghiên cứu về việc giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc trong giai đoạn hội nhập nhưng đối tượng không phải là giáo dục học sinh. Vì vậy việc nghiên cứu để giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc phù hợp với các địa phương là vấn đề cần thiết đối với giáo dục ngày nay. □

Tài liệu tham khảo

[1]. Đặng Quốc Bảo - Nguyễn Thị Thu Huyền (2013),

Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về quản lý trường phổ thông dân tộc nội trú. Dự án PTGV THPT& TCCN, Vụ Giáo dục dân tộc, Cục NG&CBQLCSGD, NXB Văn hóa - Thông tin.

- [2]. Nông Quốc Chấn, Hoàng Tuấn Cư. Lò Giàng Páo - Chủ biên (1996): *Văn hoá và sự phát triển các dân tộc ở Việt Nam*. NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội.
- [3]. Hồ Chí Minh (1996), *Báo cáo chính trị tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ II của Đảng*, Toàn tập, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, T.6
- [4]. Hồ Chí Minh (1996). *Toàn tập*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, T.12.
- [5]. Phạm Quang Tể (2013), *Nhà trường với vai trò bảo tồn, phát huy giá trị văn hoá truyền thống các dân tộc thiểu số tỉnh Điện Biên*.
- [6]. Phạm Lệ Thanh (2014). *Quản lý giáo dục bản sắc văn hóa dân tộc cho học sinh trường phổ thông dân tộc nội trú tỉnh Điện Biên*, Luận văn thạc sĩ, trường Đại học Giáo dục.

Managing educational activities of ethnic cultural identity for the students of boarding high schools for ethnic minorities

Le Ho Thao Trang

Postgraduate, An Giang University

Email: lethaotrangtb@gmail.coms

Abstract: *The article researches on the task of teaching high school programs for ethnic minority students in the province where ethnic minorities live, and training resource staff for the locality. In addition to other educational contents, the schools need to pay attention to educational management in preserving the traditional cultural identity of the ethnic groups for the students. This is an important issue that contributes significantly to the success of the education of schools in general as well as boarding schools for ethnic minorities in particular.*

Keywords: *Management, tradition, national cultural identity, boarding high school for ethnic minorities.*